

The article considers the problem of combating international crime as one of the most negative social phenomena of our time. Today, the world is facing the fact that international crime has become a reality and a global problem. A powerful, comprehensive and diverse system of measures is used to combat international crimes committed by organized crime groups. The purpose of our study is to identify the problems of legal regulation in the fight against crimes of an international nature committed by organized criminal groups and to identify ways to solve this problem. The results of this work are that the growth of international crime has become an obvious problem today. It is impossible to overestimate the damage caused by transnational organized crime groups, which occupy not only one specific state, but entire regions and continents. Practice shows that it is impossible to effectively combat this type of crime within one state, hence the need for international cooperation to address this global problem. We believe that the desired result in the fight against transnational organized crime in Ukraine can be obtained only due to the complex nature of the activity, and the existing methods should undergo significant changes and expand both nationally and internationally. In these circumstances, the further development of international cooperation between states in the fight against crime, in accordance with current realities, is one of the priorities of the world community. The issue of developing a unified international anti-crime policy, which includes not only international legal mechanisms, but also a wide range of measures aimed at preventing international crime, is relevant. Obviously, the adoption of a new UN Convention against Transnational Crime is a new stage in shaping such a policy at the global level.

Key words: international crime, transnational crime, organized crime, crimes of international character, international cooperation in the fight against crime.

Шевченко О.С.

КОНЦЕПЦІЯ СОЛІДАРИЗМУ ЯК ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

УДК 342.7

Постановка проблеми. Здійснення конституційних прав і свобод громадян – велика, складна і багатоаспектна проблема правової науки. Її дослідження пов'язане з вивченням широкого кола питань теоретичного і практичного плану. Одне з них, яке поки ще залишається в тіні, – це питання про співвідношення конституційних і галузевих прав громадян, про направлений на реалізацію конституційних прав і свобод внутрішній потенціал, що міститься в законодавстві України. Інакше кажучи, мова йде

про систему гарантій, встановленої нашим законодавством, яка забезпечує реальність прав і свобод громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам, пов'язаним із дослідженням реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні, присвятили свої праці багато вчених, серед яких: М. Александров, В. Боняк, М. Вітрук, Л. Воєводін, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Кравченко, А. Лазаренко, С. Лисенков, А. Олійник, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Сіренко, Ю. Тодика, О. Фрицький та ін.

Стаття має за мету висвітлити роль концепції солідаризму в реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблема прав людини, її свобод і недоторканості, взаємовідносини з державою займають важливе місце на етапі занепаду феодалізму і зародження капіталістичних відносин. Головним надбанням цього періоду було те, що церква втратила свій диктаторський характер. Духовна влада церкви поступово переходила в руки світської влади. В цей період активно зароджуються капіталістичні відносини. Початкове накопичення капіталу супроводжується жорсткою експлуатацією селянства і бідної частини населення міст. З'являється велика кількість людей, що позбавлені засобів виробництва. На арену класової боротьби виходять нові суспільні сили: буржуазія і пролетаріат. Починається епоха політичних і соціальних революцій, які розхитують феодальне суспільство. Буржуазія і пролетаріат, що відносились феодалами до людей третього стану, часто брали участь у селянських антифеодальних рухах. Розвиток буржуазних економічних відносин вимагав централізації держави, а тому буржуазія в той час підтримувала процеси створення абсолютної монархії. Гуманістичне направлення суспільного мислення цього періоду відоме під назвою ідеологія Відродження. Нова епоха характеризувалася тим, що буржуазія прагнула створити світську централізовану державу, яка б не залежала від церкви. В цей період з'являються перші теорії природного права, які в умовах занепаду феодального ладу мали прогресивний характер в аспекті свободи і недоторканості людини. Значне погіршення життя на-

роду, селянські повстання і рухи бідноти в містах стимулювали появу ідей солідаризму.

Саме у період раннях буржуазних революцій починає формуватися концепція солідаризму. В цей час дуже важливе значення мали вчення

Б. Спінози про природні права людини і громадянина. На думку філософа, люди повинні об'єднуватися і діяти спільно, прагнучи поєднати індивідуальну і спільну волю. Обґрунтовуючи владу і її могутність в державі Б. Спіноза протиставляє їй невідчужувані природні права людини. Влада не може ігнорувати те, що безпосередньо виходить із законів людської природи. Ідея обмеження владних структур людськими законами і природнім правом людини залишається актуальною і сьогодні в умовах формування правової держави і громадянського суспільства в незалежних державах, які були суб'єктами колишнього СРСР [1, с. 36, 41].

Видатний англійський мислитель періоду англійських буржуазних революцій Т. Гоббс вбачав спосіб порятунку від лих, пов'язаних із війною усіх проти всіх, у гуртуванні людей у громади, кожна з яких має свою центральну владу. Автор стверджував, що ці процеси відбуваються внаслідок суспільного договору (що є виявом політичного єднання людей – авт. О. Шевченко)

[2, с. 97]. Проте, аналізуючи питання чому люди не можуть співпрацювати як бджоли або мурахи на основі їхньої природної згоди, філософ зауважував, що бджоли, живучи в одному вулику, не змагаються між собою, в них немає поривань до слави, вони не послуговуються розумом для критики влади. Людська ж згода, стверджував Т. Гоббс, може бути тільки штучною, ставати договором [2, с. 97-98].

Вивчення теоретичних здобутків Дж. Локка дозволяє говорити про те, що вже за тих історичних умов питання про гарантії прав і свобод людини і громадянина займають досить вагоме місце у розвідках мислителів цього часу. Треба зазначити, що Дж. Локком закладені ключові позиції взаємовідносин особи, держави та суспільства, яким може бути дана оцінка з позицій гарантій прав та свобод людини [3, 24]. Пояснюється це ідеєю обов'язко-

вості законів для всіх членів суспільства, яка була розвинена Дж. Локком.

Концепція солідаризму – соціальна технологія побудови держави, в якій її члени (громадяни, сім'ї, етноси, релігійні конфесії, соціальні групи, політичні партії, бізнес-корпорації) володіють реальною правовою і соціально-політичною суб'єктністю, на основі чого їх права, можливості та інтереси можуть бути консолідовані та солідаризовані заради досягнення консенсусних цілей (загального блага), що і призводить до порятунку держави від криз.

Треба зауважити, що складність дослідження проблеми взаємодії «прав людини» та «прав спільноти» зумовлюється насамперед специфікою їх співвідношення.

Вживаючи поняття «права людини» та «права спільноти», за концепцією солідаризму йдеться зовсім не про те, що в певних випадках держава може порушувати принцип пріоритету прав людини і діяти на власний розсуд, виходячи з міркувань політичної доцільності, або будь-яких інших мотивів. Виходячи із концепції солідаризму, мається на увазі дещо принципово інше. А саме: як показує науково-теоретичний аналіз сутності інституту прав людини, його суб'єкт може бути цілком правомірно представлений з двох точок зору. Тобто кожна людина може водночас бути представлена і як окремий індивід, і як член спільноти індивідів. В цьому плані колізія, яка виникає між правами індивіда та правами спільноти, не має, так би мовити, «зовнішнього» характеру і не є протиставлення таких елементів, як індивід та держава. Тому цілком природно, що, кажучи про співвідношення системи прав людини та прав спільноти, ми розглядаємо ці питання в межах єдиного науково-теоретичного поля (тобто як складові цілісного дослідження поняття системи прав людини та аналізу його змісту), а не в якості однієї з форм протиставлення між державою та індивідом (людиною, громадянином) [4, с. 55].

Зважаючи на зміну соціальних, економічних та політичних умов, яка часто описується таким неоднозначним терміном, як «глобалізація», можемо дійти висновку, що суб'єктом правових відносин дедалі частіше стають не окремі індивіди або держави, а

саме спільноти, які можуть бути утворені на підставі найрізноманітніших ознак, починаючи від територіальної і закінчуючи релігійною. Так, саме про необхідність аналізу взаємозв'язку понять «права людини» та «права спільноти» свідчить і те, що, досліджуючи поняття права у його зв'язку з феноменом індивідуальної свободи, завжди стикаємось не лише з індивідуальною волею, а й, як відзначає В. Селіванов, з загальною волею соціальної спільноти. При цьому специфіка сучасності полягає в тому, що ані суб'єктивні права індивідів, ані права спільноти можуть не входити в формальну суперечність з правами людини. Тобто кожне з цих прав співвідноситиметься з тим чи іншим правом людини. А причиною конфлікту виступає те, що на рівні спільноти віддається перевага одному праву людини (наприклад, праву на безпечні умови життєдіяльності), тоді як індивід віддаватиме перевагу іншому праву (праву на невтручання у власне приватне життя). Більше того, як свідчить судова практика сучасних демократичних держав, далеко не обов'язково, щоб справа стосувалась такого складного питання, як «безпека», оскільки на практиці може йтися про питання, пов'язані з проявом власних релігійних переконань, свободою висловлювання тощо.

Таким чином, цілком очевидно, що в сучасних умовах політико-правового розвитку серед суб'єктів, що є носіями тих або інших прав, дедалі частіше виділяємо не лише індивіда (з його суб'єктивними правами) та державу (права держави), а й спільноти, розмір яких може варіюватись від місцевого до загальносуспільного [4, с. 60-61].

Вищевикладене дає можливість для відповіді на питання про взаємозв'язок людини, держави та суспільства в концепції солідаризму. Найкращий показник рівня суспільного розвитку в солідарній державі – добробут і щастя індивіда, який є основою складовою суспільства. Саме людина – основа соціального устрою, найвища цінність. Лише у громаді створюються умови для вільної самореалізації особистості. Держава, як найбільш всеохоплююча форма солідарності, що реалізує мету досягнення загального блага, тим самим веде до створення найбільш повних і всебічних форм людської солідарності [5, с. 36, 40].

Отже, термін «солідаризм» є виразом теорії держави, в якій існує свідомість громадян про взаємну залежність і необхідність усунення взаємних конфліктів.

Це дає змогу говорити про те, що на певному етапі розвитку суспільство приходиться до ідеї об'єднання на основі конституційних цінностей, які передбачають охорону прав «рядової» людини і незахищених верств населення та обмеження з цією метою державної влади. Конституція – це «інструмент забезпечення мінімального спокою, гарантія захисту меншин, без якої і більшість відчувала б загрозу в свою адресу».

Норми Конституції вимагають від людини і громадянина безумовного виконання тих мінімальних вимог, які властиві, як зазначено у Загальній декларації прав людини, «всім членам людської сім'ї», є основою свободи, справедливості та загального миру і разом з тим суттєво не обмежують його у прояві ініціативи та самостійності. Це означає, що для конституційних обов'язків характерним є їх тісний зв'язок з вимогами міжнародних пактів про права людини та з морально-етичними вимогами суспільства і, що важливо – перенесення їх принципів до статей Конституції України [6, с. 11].

Роль свободи особистості як головного принципу конституціоналізму в забезпеченні соціальної солідарності полягає в тому, що він зобов'язує і спонукає будь-яку силу рахуватися з більш слабкими і менш захищеними членами суспільства як носіями невідчужуваних прав, у тому числі – на життя і гідність.

Відповідальність держави стосовно прав людини можна розділити на три рівні: зобов'язання поважати, зобов'язання захищати та зобов'язання здійснювати права людини.

Зобов'язання поважати вимагає від держави, і таким чином від усіх її органів та діячів, утримуватися від будь-яких дій, що порушують недоторканість особи або посягають на її свободу, в тому числі на свободу використання матеріальних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні цієї особи, в спосіб, який вона вважає найкращим для задоволення своїх основних потреб. У цьому контексті ми повинні пам'ятати про неподільність прав людини – право на харчування існує не саме по собі, а залежить також від поваги до основних свобод.

Зобов'язання захищати права вимагає від держави та її представників заходів, необхідних, щоб запобігти порушенню недоторканості, свободи дій або інших прав особи – в тому числі аби не допустити зазіхань на її матеріальні ресурси – з боку інших осіб чи груп.

Зобов'язання здійснювати права людини вимагає від держави застосування заходів, спрямованих на забезпечення кожній особі, яка знаходиться під державною юрисдикцією, можливості задовольняти такі потреби, визнані в документах про права людини, котрі не можуть бути забезпечені особистими зусиллями [7, с. 187].

Як приклад втілення концепції солідаризму, можемо навести реальну реалізацію статей Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Так, згідно зі Статєю 25 Загальної декларації прав людини, «кожен має право на гідний рівень життя, належну охорону здоров'я та добробут для себе і своєї сім'ї...», а відповідно до Статі 26, «кожен має право на освіту. Освіта повинна бути безкоштовною, принаймні на початкову та загальному рівнях освіти...».

В Пакті про економічні, соціальні та культурні права держава визнали «право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я».

Номінально, ці та інші принципи є проявом концепції солідаризму та вказують на те, що кожен повинен мати однаковий контроль над ресурсами. Іншими словами, в умовах реалізації концепції солідаризму, держава забезпечує рівноправний перерозподіл виробничих ресурсів (земля, капітал, таке інше) для кожної особи під державною юрисдикцією; держава направляє та контролює економічну систему, а потім забезпечує матеріальні потреби кожного на основі рівності.

Для того, щоб із застосуванням поняття ідеальної справедливості на практиці не виникнули серйозні проблеми, на національному рівні повинен бути міцний державний устрій. Без міцної держави не вдасться уникнути виникнення значної різниці в контролі над виробничими ресурсами.

Проте слід також врахувати той факт, що в конфліктному світі інші національні пріоритети, особливо безпека та наслідки гонки озброєнь і милітаризації, ускладняють приділення виключної уваги організації справедливого розподілу благ.

Нині глобальна солідарність дуже слабка. Національним пріоритетам надається значно більша увага, ніж глобальній солідарності. Більшість, якщо не всі політичні системи, спрямовані на те, щоб в першу чергу відповідати національним потребам та вимогам національних груп тиску, а не потребам груп іноземців, якими б бідними вони не були.

Багаті індустріальні країни, звичайно, не мають виправдань, аби заявляти про відсутність ресурсів для негайного забезпечення рівних економічних та соціальних прав, принаймні для забезпечення права на мінімальні засоби існування.

Але існують також заходи, яких можна вжити негайно, навіть у бідних країнах. Цікавий підхід був запропонований Бард-Андерсом Андреассеном та іншими. Згідно з їх підходом, можна ввести в дію «мінімальний рівень для реалізації прав людини» через встановлення відповідних рівнів для кожної країни – на основі показників харчування, дитячої смертності, захворюваності, очікуваної тривалості життя, доходу, рівня безробіття та недостатньої зайнятості, а також показників, що стосуються необхідного мінімуму споживання їжі [7, с. 195-196].

Тобто як мінімум, уряд повинен запровадити загальнонаціональну систему визначення місцевих потреб та можливостей для задоволення економічних та соціальних прав, при цьому особливо увагу приділяючи визначенню потреб тих груп, котрі мають найбільші труднощі у задоволенні цих прав. Після запровадження такої системи, уряд може знайти власний підхід, що найбільше підходить для ліквідації слабких місць, визначених таким чином.

Варто відмітити, що у державах загального добробуту Західної та Північної Європи, та до деякої міри в інших частинах світу, в основі суспільного устрою лежить вільна ринкова економіка, але вона поєднується з перерозподілом певної частини продукту через пряме або непряме оподаткування, що забезпечує рівні можливості для всіх громадян. Існують також деякі обмеження

для занадто агресивних процесів накопичення приватного капіталу. Спільним результатом стало зосередження на рівних можливостях у поєднанні із соціальним забезпеченням осіб, які з тих чи інших причин не можуть власними зусиллями забезпечити свої потреби.

Підхід мінімального рівня закликає до ідентифікації найбільш знедолених груп не лише відповідно до традиційного визначення розбіжностей, таких як етнічно-культурні, расові, регіональні або гендерні, а за розбіжностями, що визначаються контролем над активами, наприклад, такими як різниця між землевласниками та безземельними різноробами або здольниками з невеликими земельними ділянками [7, с. 196-197].

Все це дає можливість зробити висновок про те, що концепція солідаризму передбачає, що епіцентром громадянського суспільства є людина, її права, свободи та інтереси; громадянське суспільство та державні установи формуються, оскільки існує потреба у створенні умов для нормального життя людини, захисту її прав і свобод. Водночас державні установи повинні нести подвійне навантаження, забезпечуючи через закони, по-перше, умови і можливості для всіх людей, а по-друге, нормальне функціонування громадянського суспільства в цілому.

Найкращий показник рівня суспільного розвитку в солідарній державі – добробут і щастя індивіда, який є основною складовою суспільства. Саме людина – основа соціального устрою, найвища цінність. Лише у громаді створюються умови для вільної самореалізації особистості. Держава, як найбільш всеохоплююча форма солідарності, що реалізує мету досягнення загального блага, тим самим повинна вести до створення найбільш повних і всебічних форм людської солідарності [5, с. 36, 40].

Висновки. Аби досягти результатів, до яких закликає система прав людини, для різних рівней розвитку та розбіжностей у соціальній організації суспільств, на нашу думку, потрібно реалізовувати ідеї концепції солідаризму. З цього приводу треба звернути увагу на те, що концепція солідаризму базується на ідеальній справедливості, включаючи розподіл благ. Більше того, треба зробити наголос на одному, на нашу думку, досить важливому

моменті. Метою підвищення ролі держави в соціальній сфері індустріального суспільства, виходячи із концепції солідаризму, виступає не тільки боротьба з бідністю, а й підвищення рівня добробуту всього населення. Можна сказати, що держава за концепцією солідаризму – це теоретична і практична модель соціального порятунку, в якій здійснюється широкий комплекс програм соціальної допомоги непривілейованим верствам населення. Зарубіжний досвід свідчить про важливість запровадження в Україні «мінімального рівня для реалізації прав людини». Концепція солідаризму обґрунтовує роль сукупності соціальних інститутів, покликаних забезпечити всіх членів суспільства соціальними правами на трудові доходи за допомогою їх перерозподілу на основі механізмів громадської солідарності.

1. Колодій А. М., Олійник А. Ю. *Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підручник*. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 350 с.
2. Бандура О. О., Бублик С. А., Заїнчковський М. Л. та ін. *Філософія права : навч. посіб / за заг. ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля*. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 336 с.
3. Гуренко М. М. *Теоретико-правові проблеми гарантій прав і свобод людини і громадянина : монографія*. Київ, 2001. 218 с.
4. Пушкіна О. В. *Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення*. Київ: Логос, 2006. 416 с.
5. Тимошенко В. І. *Розвиток концепції громадянського суспільства у вітчизняній політико-правовій думці XIX – початку XX ст. Право України*. 2010. № 7. С. 33–43.
6. Погорілко В. Ф., Головченко В. В., Сірий М. І. *Права та свободи людини і громадянина в Україні*. Київ : Ін Юре, 1997. 52 с.
7. *Права людини: Концепції, підходи, реалізація / під заг. ред. Б. Зізік*. Київ : вид-во «Ай Бі», 2003. 263 с.

Шевченко О. С. Концепція солідаризму як фактор реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні

Статтю присвячено дослідженню ролі і значення гарантій прав і свобод особи в Україні. Автор визначає, що вони є важливими чинниками в економічній, політико-правовій, культурній та інших сферах життя суспільства, які створюють умови для реальної можливості здійснення прав і свобод особи. Концепція солідаризму виключає ідею класової боротьби, революційного шляху розвитку суспільства. Відповідно до цієї концепції увага зосереджується на соціальному

характері держави: соціально-економічні, культурні, екологічні права громадян забезпечуються за участю держави, яка здійснює активну соціально-економічну політику, спрямовану на перерозподіл коштів на користь найнезахищениших верств населення, забезпечення зайнятості, соціального страхування, розвиток доступної освіти, охорони здоров'я тощо.

Ключові слова: концепція солідаризму, права людини, суспільні відносини, держава, обов'язки людини і громадянина, Конституція України, справедливість, механізм забезпечення прав.

Shevchenko O. S. The concept of solidarity as a factor in the realization of human and civil rights and freedoms in Ukraine

The article is devoted to the study of the role and significance of guarantees of individual rights and freedoms in Ukraine. The author defines that they are important factors in the economic, political, legal, cultural and other spheres of society that create conditions for the real possibility of exercising the rights and freedoms of the individual. The concept of solidarity excludes the idea of class struggle, the revolutionary path of development of society. According to this concept, the focus is on the social nature of the state: socio-economic, cultural, environmental rights of citizens are ensured with the participation of the state, which pursues an active socio-economic policy aimed at redistribution of funds for the most vulnerable, employment, social insurance, development affordable education, health care, etc.

Guarantees for the realization of human and civil rights, freedoms and responsibilities can be described as a system of conditions and means that together ensure the exercise of constitutional human and civil rights, freedoms and responsibilities. The effectiveness of this system depends on various factors, but the main among them is the presence of certain elements in the system of government. These include: a) the existence of the Basic Law, the effect of which cannot be terminated arbitrarily; b) the definition of state power derived from the power of the people and the Constitution; c) consolidation at the constitutional level of fundamental rights, freedoms and responsibilities of man and citizen and the means and conditions of their exercise; d) the existence of an independent judiciary; e) the opportunity to protect their rights with the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine and in international human rights organizations.

It is also proposed to solve certain issues of realization of human rights and freedoms in Ukraine through the implementation of the concept of solidarity - the principle of building a social system in which its members (citizens, families, ethnic groups, religious denominations, social groups, political parties, business corporations, etc.) have a real legal and socio-political subjectivity, on the basis of which their rights, opportunities and interests can be consolidated and solidified in order to achieve consensus goals (common good) in social frameworks of different scales (local, national, global).

Key words: concept of solidarity, human rights, public relations, state, responsibilities of man and citizen, Constitution of Ukraine, justice, mechanism of ensuring rights.